

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

**РЕФЕРАТ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ**

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за темою:

**«ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ»**

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН

Свлентьєва Ірина Русланівна

Науковий керівник:

к.е.н., старший викладач

Кир'язова Тетяна Олександрівна

Одеса – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах, за дедалі зростаючих потреб громадян в освіті, однією з основних проблем є дефіцит фінансових ресурсів, незважаючи на те, що останніми роками держава значно збільшила видатки на освіту. Фінансові можливості і перспективи розвитку навчальних закладів визначаються станом Державного бюджету, який є основним джерелом фінансування системи освіти в Україні.

Зорієнтованість навчальних закладів винятково на централізоване управління і пряме бюджетне фінансування, що було притаманно суспільному ладу та соціально-економічній політиці радянських часів, зумовили кризовий стан системи освіти на початку 1990-х років, наслідки якого дотепер відчуваються у складному фінансово-економічному становищі галузі освіти в Україні.

На сьогодні актуальним завданням постає пошук нових форм і методів фінансування системи освіти. На початковому етапі становлення освіти незалежної України реформування законодавчої бази, що регулює її фінансування, відіграло позитивну роль. Проте пізніше в цьому напрямі виявилися певні суперечності, які з часом перетворилися на гальмо для подальшого розвитку освіти.

Залучення України до Болонської декларації вимагає від освітніх закладів конкурентоспроможних освітньо-наукових продуктів. Якщо за ціною освітніх послуг система освіти України має значну перевагу, то за матеріально-технічним забезпеченням вона значно програє європейській. На сьогодні потрібно надати нового імпульсу розвитку освіти і науки як потужним важелям економічного та й загалом суспільного прогресу. Отже, необхідні кардинальні кроки щодо внутрішньої модернізації та структурної перебудови системи освіти, основою якою є саме фінансування.

Проблема недостатнього фінансування освіти в Україні тісно пов'язана з недоліками щодо планування цих видатків. Пошук оптимальних методи планування в сучасних умовах децентралізації фінансової сфери в Україні є

надзвичайно актуальним.

В Україні зростає інтерес вчених до теоретичних і практичних проблем використання видатків державного і місцевого бюджетів, з'ясування основних напрямів удосконалення планування, розподілу та використання видаткової частини бюджетів в умовах ринкових трансформацій. Питання державного регулювання фінансового забезпечення розвитку освіти теоретично розробляли вітчизняні учені В. Андрущенко, Т. Боголіб, Є. Бойко, В. Буковинський, Н. Верхоглядова, Н. Волкова, А. Дем'янчук, І. Каленюк, В. Куценко, Т. Решетілова, А. Чернобай, М. Шаваринка та інші. Серед зарубіжних авторів слід виділити праці Л. Гохберга, М. Лукашенка, В. Марцинкевича, Я. Нейматова, Г. Хога. Окремі напрями згаданих досліджень відображені в роботах В. Базилевича, О. Василика, Л. Василенко, А. Єпіфанова, А. Загороднього, В. Малишко, В. Загорського, М. Карліна, І. Луніної, В. Опаріна, Ю. Пасічника, О. Романенко, В. Федосова, С. Юрія та багато інших відомих науковців. Проте окремі проблеми вимагають детальнішого опрацювання. Досі не розроблені теоретико-методичні підходи до фінансового прогнозування освіти.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження фінансування освіти, виявлення проблем та визначення перспектив розвитку.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) дослідити освіту як галузь, що потребує державного фінансування;
- 2) розглянути планування видатків на освіту та його особливості;
- 3) визначити принципи та напрями фінансування видатків на освіту;
- 4) здійснити оцінку фінансування видатків на освіту в Україні;
- 5) з'ясувати проблеми фінансування видатків на освіту в Україні;
- 6) розглянути зарубіжний досвід планування та фінансування видатків на освіту;
- 7) надати рекомендації щодо підвищення ефективності планування та фінансування видатків на освіту.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення розвитку освіти в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини які виникають в процесі фінансового забезпечення розвитку освіти в Україні.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувалася система методів, направлена на досягнення поставленої мети та завдань. В процесі дослідження освіти як галузі, що потребує державного фінансування використано методи аналізу та синтезу. Метод порівняння, вертикального та горизонтального аналізу застосовано в процесі оцінки фінансування видатків на освіту. Метод порівняння використовувався в процесі дослідження зарубіжного досвіду планування та фінансування видатків. Системний метод застосовано при дослідженні принципів та напрямів фінансування видатків на освіту. Методи індукції та дедукції використано при визначенні проблем фінансування видатків на освіту в Україні. Методи наукової абстракції та узагальнення застосовано при формулюванні висновків.

Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи є Конституція України, Бюджетний кодекс України, Закони Верховної Ради України, постанови КМУ, накази Міністерства фінансів, постанови Верховної Ради України, методичні рекомендації МОН України, звітність Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, підручники, монографії, посібники, матеріали періодичних видань наукові праці (дисертації, автореферати), Інтернет ресурси.

Структура дослідження. Кваліфікаційна робота бакалавра складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (68 найменувань) та 3 додатки. Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки. Робота містить 2 таблиці, 13 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначається мета, завдання, предмет, об'єкт, інформативна база та методи

дослідження. Основна частина складається із трьох розділів.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади фінансування освіти в Україні, у тому числі планування видатків на освіту та його особливості, принципи та напрями фінансування видатків на освіту.

У другому розділі проаналізовано стан фінансування видатків на освіту в Україні, проведено оцінювання фінансування видатків зведеного бюджету на освіту та оцінювання використання державних цільових субвенцій на освіту.

У третьому розділі розглянуто шляхи покращення планування та фінансування видатків на освіту, у тому числі проблеми фінансування видатків на освіту, розглянуто зарубіжний досвід планування та фінансування видатків на освіту, надано рекомендації щодо підвищення ефективності планування та фінансування видатків на освіту в Україні.

У висновках сформульовано основні результати кваліфікаційної роботи.

ВИСНОВКИ

Виходячи з викладених у роботі теоретичних положень, на основі аналізу практики і спеціальної літератури щодо стану планування і фінансування видатків державного бюджету на освіту, зроблено наступні висновки:

1. Освіта – суспільне явище, в процесі реалізації якого відбувається формуванням знань і вмінь підростаючого покоління, його вихованням та підготовкою кадрів. Освіта – це система різноманітних навчальних закладів і освітніх установ. В сучасних умовах освіта є однією з важливих галузей вітчизняного народногосподарського комплексу. Фінансування освіти – це капіталовкладення з боку держави в майбутнє нації в умовах економічної кризи, фінансування освіти і науки в повномасштабному обсязі здається неможливим.

2. Фінансування освіти починається на стадії планування. Процес планування видатків на освіту досить складний. Він реалізується низкою

державних та місцевих органів та закладів. Розміри видатків на утримання освітніх закладів визначаються спеціальними документами – кошторисами. Планування видатків місцевих бюджетів здійснюється за рахунок міжбюджетних трансфертів із використанням формульного підходу.

3. Найбільш важливими принципами фінансування освіти є принцип самостійності, ефективності та результативності, субсидіарності та принцип цільового використання бюджетних коштів. Фінансування закладів освіти може здійснюватися у вигляді: прямого фінансування (з одного або декількох рівнів державного та місцевих бюджетів), додаткових асигнувань за окремими програмами (підтримка кращих студентів, харчування малозабезпечених дітей тощо), дотацій або субвенцій (вирівнювання диспропорцій між регіонами, виділення матеріальних ресурсів, надання пільг тощо). На сьогодні є чимало проблем в освітній галузі. Хоча на сьогоднішній день існує багатоканальність джерел фінансування навчальних закладів, проте не відбувається процесу ефективного нарощення обсягів фінансових ресурсів, формування відповідної доходної бази для фінансування послуг галузі освіти та економічно-соціального зростання держави.

4. Обсяги видатків на освіту в Україні активно зростають. Водночас план щодо фінансування видатків на освіту останні три роки не виконується. В структурі ВВП частка видатків на освіту коливається від 6,36 до 7,98%, а в структурі загальних видатків – від 15,49% до 16,83%. Переважна більшість видатків на освіту фінансується із місцевого бюджету. Найбільша частка видатків припадає на загальну середню освіту дошкільну та вищу освіту. В динаміці найменше зростання спостерігається щодо фінансування видатків на вищу освіту.

5. В Україні станом на кінець 2017 р. накопичилася велика кількість проблем, пов'язаних з фінансуванням освіти. Найважливіша проблема стосується ефективності такого фінансування, оскільки мова йде про те, що стан фінансування не відповідає отриманим результатам освітньої галузі, стану людського розвитку. Крім того, до низки проблем слід відносити

недостатнє фінансування матеріального стану закладів освіти, низький рівень заробітної плати. Позитивним є запровадження низки реформ з 2018 р. Водночас, на відміну від позиції уряду, який вважає, що в бюджеті 2018 р. закладено належний рівень фінансування реалізації освітньої реформи, вчені та практики засвідчують про те, що рівень фінансування нововведень дуже недостатній, що вимагає необхідності реформування вже самої системи фінансування видатків освіти.

6. Провідні держави світу спрямовують дедалі більше бюджетних коштів на розвиток освіти, тим самим забезпечуючи високий рівень освіти в суспільстві, що, в свою чергу, забезпечує інноваційний розвиток держави. Однак, оскільки лише за рахунок бюджетних коштів неможливо забезпечити надання повноцінних освітніх послуг необхідне залучення розгалуженої систему фінансування освіти. Саме тому у фінансуванні освіти в зарубіжних країнах можна виокремити такі основні джерела фінансування: державні кошти (уряди країн розробляють відповідні державні програми, надають гранти та кредити на вигідних умовах); на замовлення промисловості та приватних фірм, які зацікавлені у якісній підготовці фахівців; власні кошти сімей студентів (школярів). До інших джерел фінансування системи освіти у зарубіжних країнах належать освітні позики, кредити, системи освітнього податку, оплати різного роду послуг, наданих вищими навчальними закладами. Що стосується використання зарубіжного досвіду в сфері фінансування розвитку освітньої сфери, то, на нашу думку, для економіки України корисно було поглиблення співпраці між освітніми закладами та промисловості з метою підвищення працевлаштування молодих спеціалістів, а також залучення державою українських банків до надання освітніх кредитів.

7. Обсяги фінансування освіти в Україні повинні відображати загальну модель побудови економіки. Досвід Японії, Німеччини, Швейцарії, Росії підтверджує, що навіть за відносно низького рівня фінансування освіти можна досягнути високих показників її якості. Проблема низької якості

освіти в Україні породжена не стільки недостатнім рівнем фінансування, скільки низькою ефективністю його розподілу. Тому фінансування освіти із загального фонду зведеного бюджету на рівні 4,0–4,5% на даному етапі розвитку є оптимальним. Необхідно змінити підходи до фінансування освіти за рахунок зміни його центрів і посилення конкуренції на ринку освітніх послуг. Держава повинна фінансувати не заклади, а учнів і студентів, які мали би право вибирати навчальний заклад незалежно від форми його власності. Розподіл державного фінансування повинен враховувати показники якості освіти і здійснюватися на формульній основі. Для цього необхідно запровадити незалежний контроль якості освіти у професійних і вищих навчальних закладах, аналогічно зовнішньому незалежному оцінюванню якості шкільних знань.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Євлентьєвої Ірини Русланівни

«Фінансування освіти в Україні: проблеми та перспективи»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2021 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків.

У роботі розглядаються теоретичні засади фінансування освіти в Україні, у тому числі планування видатків на освіту та його особливості, принципи та напрями фінансування видатків на освіту, проблеми фінансування видатків на освіту. Здійснено аналіз стану фінансування видатків на освіту в Україні, здійснена оцінка фінансування видатків зведеного бюджету на освіту та оцінка використання державних цільових субвенцій на освіту. Розглянуто зарубіжний досвід планування та фінансування видатків на освіту, надані рекомендації щодо підвищення ефективності планування та фінансування видатків на освіту в Україні.

Ключові слова: Освіта, фінансування освіти, видатки на освіту, видатки на освіту з зведеного бюджету, видатки Державного бюджету на освіту, освітня субвенція, видатки місцевих бюджетів на освіту.

ANNOTATION

qualification work for a bachelor's degree

Yevlentieva Irina Ruslanovna

"Education financing in Ukraine: problems and perspectives"

Odessa National University of Economics

Odessa, 2021

The qualifying work of the bachelor consists of an introduction, three sections, conclusions.

The paper considers the theoretical principles of financing education in Ukraine, including the planning of expenditures on education and its features, principles and directions of financing expenditures on education, the problems of financing expenditures on education. The analysis of the state of financing of expenditures on education in Ukraine is carried out, the estimation of financing of expenditures of the consolidated budget on education and the estimation of use of the state target subventions on education is carried out. The foreign experience of planning and financing of expenditures on education is considered, recommendations on increase of efficiency of planning and financing of expenditures on education in Ukraine are given.

Keywords: Education, financing of education, expenditures on education, expenditures on education from the consolidated budget, expenditures of the State budget on education, educational subvention, expenditures of the local budget on education.